

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U004132

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 17-11-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Малініна Анна Федорівна

2. Anna F. Malinina

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: ні

Шифр наукової спеціальності: 032

Назва наукової спеціальності: Історія та археологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: 48169 Історія

Дата захисту: 19-09-2025

Спеціальність за освітою: 032 Історія та археологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 10639

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Бердянський державний педагогічний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125220

Місцезнаходження: вул. Жуковського, Запоріжжя, Запорізький р-н., 71100, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 03.19.21

Тема дисертації:

1. Прусські консули в чорноморських портових містах Півдня України (1818-1868)
2. Prussian consuls in the Black Sea port cities of southern Ukraine (1818-1868)

Реферат:

1. Взаємовигідні зв'язки між українськими землями та Німеччиною, яка нині є провідною економікою Європи, мають глибоке історичне коріння – ще з часів Пруссії, коли частина України була під владою Російської імперії. Особливу роль у цих стосунках відігравали південні портові міста, що слугували каналами комунікації з Європою, навіть за умов імперських обмежень. Через порти Чорного та Азовського морів українці контактували з іноземцями, зокрема пруськими підданими. Для захисту їхніх інтересів і розвитку торгівлі в портах з'являлися іноземні консульства, серед яких важливе місце займали представництва Пруссії. Хоча дипломатичні місії зосереджувались у столиці імперії, саме консули забезпечували економічну взаємодію на місцях. Вивчення їхньої діяльності є важливим для розуміння історії українсько-німецьких відносин. Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вперше здійснено цілісне дослідження діяльності консулів Пруссії в чорноморських портах Півдня України. Опрацьовано низку раніше не публікованих джерел з архівів Берліну та Державного архіву Одеської області. Уперше комплексно проаналізовано біографії та діяльність низки пруських консулів, зокрема Є. Гогеля, І. Вальба, І. Вальтера, І. А. Бока, І.

Менгера, К. Бульке, К. Треббіна, Е. Маса, А. Ріглера, Т. Хофмана, Е. Кеттлі та Г. Ніколича. Уточнено правовий статус консулів і значення Одеси та Керчі у зв'язках Пруссії з регіоном. Історіографічний аналіз засвідчив, що до останнього часу тема пруських консулів у чорноморських портах Півдня України залишалася майже не дослідженою. Водночас підґрунтям для її вивчення стали наявні праці, умовно поділені на три групи: дослідження з історії Пруссії та її консулів поза межами регіону, роботи про консулів інших держав у той самий період, а також література з історії Півдня України, де згадуються пруські дипломати. Попри загальну тенденцію історіографічної уваги до посольств, а не консульств, у межах дисертації було проаналізовано широкий спектр джерел з історії консулів різних країн (1818– 1868), що дозволило розглянути діяльність пруських консулів у ширшому порівняльному контексті. Особлива увага приділена й нечисленным працям про іноземні консульства на Півдні України, які почали з'являтися лише в останнє десятиліття. Низький рівень вивченості теми пояснюється як слабким зацікавленням у консульській тематиці в українській історіографії, так і браком джерел у вітчизняних архівах. Водночас повніші архівні матеріали зберігаються у Німеччині, однак тема пруських консулів в Україні не є пріоритетною для німецьких дослідників. Джерельною основою дисертації стали насамперед матеріали консульських установ Пруссії з архіву Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz у Берліні. Менш інформативними, але використаними, були документи з Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes (Берлін), The National Archives (Кью) та Державного архіву Одеської області. Окрім неопублікованих архівних джерел, застосовувалися й опубліковані законодавчі та актові збірники, зокрема видані в Лейпцигу (1846) та Берліні (1847, 1854, 1862), що регламентували діяльність консулів. Також використовувалися статистичні й довідкові видання, щотижневик «Preussisches Handelsarchiv», щорічник Департаменту зовнішньої торгівлі, періодика Пруссії та Російської імперії, мемуари й подорожні записки. Методологія дослідження ґрунтувалася на принципах об'єктивності, історизму та багатофакторності. Були застосовані загальнонаукові методи (сходження від конкретного до абстрактного і навпаки, логічний та історичний), спеціальноісторичні (історико-біографічний, історико-генетичний, історико-системний, історико-порівняльний, історико-типологічний) та спеціально-джерелознавчі (евристичний, герменевтичний, клаузульно-формулярний, текстологічний аналіз). Для досягнення мети дослідження були використані також модернізаційна й морська теорії, а також адаптований концепт імперської біографії. Статус і повноваження пруських консулів у портових містах північного Причорномор'я визначались законодавчими актами, зокрема регламентом 1796 року, підписаним королем Фрідріхом Вільгельмом II. Цей документ, як і інші, надавав консулам функції, подібні до повноважень дипломатів Великої Британії, Франції та США: захист торгівлі, мореплавства та інтересів пруської держави. З 1834 року, після створення Німецького митного союзу, пруські консули також представляли інтереси інших його учасників. Пруссія домінувала у регіоні, маючи найбільшу кількість консульств серед німецьких держав.

2. Mutually beneficial ties between the Ukrainian lands and Germany, which is now a leading European economy, have deep historical roots – dating back to the times of Prussia, when part of Ukraine was under the Russian Empire's rule. Southern port cities played a special role in these relations, serving as channels of communication with Europe even under imperial restrictions. Through the ports of the Black and Azov Seas, Ukrainians interacted with foreigners, including Prussian subjects. To protect their interests and develop trade, foreign consulates appeared in these ports, among which Prussian representations held an important place. Although diplomatic missions were concentrated in the imperial capital, it was the consuls who ensured economic cooperation locally. Studying their activities is essential for understanding the history of Ukrainian-German relations. The scientific novelty of the dissertation lies in the fact that it is the first comprehensive study of the activities of Prussian consuls in the Black Sea ports of southern Ukraine. A number of previously unpublished sources from the archives of Berlin and the State Archives of the Odessa Region have been processed. For the first time, the biographies and activities of a number of Prussian consuls, in particular E. Gogel, I. Walba, I. Walter, I. A. Bock, I. Menger, K. Bulke, K. Trebin, E. Mas, A. Riegler, T. Hoffman, E. Kettle and G. Nikolich, have been comprehensively analysed. The legal status of consuls and the significance of Odessa and Kerch in Prussia's relations with the region have been clarified. Historiographical analysis has shown that until recently, the topic of Prussian consuls in the Black Sea ports of southern Ukraine remained almost unexplored. At the same time, the basis for its study was provided by

existing works, which can be divided into three groups: studies on the history of Prussia and its consuls outside the region, works on consuls of other states during the same period, and literature on the history of southern Ukraine, which mentions Prussian diplomats. Despite the general tendency of historiography to focus on embassies rather than consulates, the dissertation analysed a wide range of sources on the history of consuls from different countries (1818–1868), which made it possible to consider the activities of Prussian consuls in a broader comparative context. Particular attention is paid to the few works on foreign consulates in southern Ukraine, which have only begun to appear in the last decade. The low level of research on this topic can be explained by both the lack of interest in consular issues in Ukrainian historiography and the lack of sources in domestic archives. At the same time, more complete archival materials are stored in Germany, but the topic of Prussian consuls in Ukraine is not a priority for German researchers. The main sources for the dissertation were materials from Prussian consular institutions in the Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz archive in Berlin. Less informative, but still used, were documents from the Politisches Archiv des Auswärtigen Amts (Berlin), The National Archives (Kew) and the State Archives of the Odessa Region. In addition to unpublished archival sources, published collections of laws and acts were also used, in particular those published in Leipzig (1846) and Berlin (1847, 1854, 1862), which regulated the activities of consuls. Statistical and reference publications, the weekly Preussisches Handelsarchiv, the annual report of the Department of Foreign Trade, periodicals of Prussia and the Russian Empire, memoirs and travel notes were also used. The research methodology was based on the principles of objectivity, historicism and multifactoriality. General scientific methods (moving from the concrete to the abstract and vice versa, logical and historical), special historical methods (historical-biographical, historical-genetic, historical-systemic, historical-comparative, historical-typological) and special source studies (heuristic, hermeneutic, clause-formular, textological analysis). To achieve the research goal, modernisation and maritime theories were also used, as well as an adapted concept of imperial biography. The status and powers of Prussian consuls in the port cities of the northern Black Sea region were determined by legislative acts, in particular the 1796 regulation signed by King Frederick William II. This document, like others, gave consuls functions similar to the powers of diplomats from Great Britain, France and the United States: protection of trade, navigation and the interests of the Prussian state. From 1834, after the creation of the German Customs Union, Prussian consuls also represented the interests of its other members. Prussia dominated the region, having the largest number of consulates among the German states.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Малініна А. Пруський консул в Одесі Іоган Альбрехт Бок. Вісник науки та освіти. Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія». 2025. Том. 1. Вип. 31. С. 2216–2226.
- Малініна А. Пруський консул в Одесі Жан (Іоан) Валь. Вісник Маріупольського державного університету, Серія: Історія. Політологія. 2024. №40. С. 58–67.
- Малініна А. Пруський віце-консул Александр Ріглер. Українські історичні студії. 2025. Т. 17. Вип. 59. С. 39–48.
- Малініна А. Карл Генріх Бульке Пруський віце-консул у Одесі. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Історичні науки. 2025. Вип. 69. С. 103–110.

- Малініна А. Регламентация статусу та повноважень консулів Пруссії в Чорноморських портових містах Півдня України (1818-1868). Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки. 2025. Вип. 46. С. 91-102.
- Малініна А. Пруський консул у Керчі Едвард Кеттлі та його родина. Вчені записки Таврійського Національного Університету імені В.І. Вернадського. серія: Історичні Науки. 2025. Т. 36(75). № 1. С. 97-102.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Константинова Вікторія Миколаївна
2. Viktoriya M. Konstantinova

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1557-5213

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Бердянський державний педагогічний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125220

Місцезнаходження: вул. Жуковського, Запоріжжя, Запорізький р-н., 71100, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бачинська Олена Анатоліївна
2. Olena A. Bachynska

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0496-5742

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Код за ЄДРПОУ: 02071091

Місцезнаходження: вул. Дворянська, Одеса, 65082, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Крилова Алла Миколаївна

2. Alla M. Krylova

Кваліфікація: к. і. н., доцент, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9507-1818

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Код за ЄДРПОУ: 02125237

Місцезнаходження: вул. Гетьманська, Мелітополь, Мелітопольський р-н., 72312, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Приймак Олег Миколайович

2. Oleg M. Priymak

Кваліфікація: д.н, професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0896-1431

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мільчев Володимир Іванович

